

กลวิธีการไล่นาเดอของบ้านดुरียประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดुरียประณีต

Technical Practice Methods for the Ranat Ek by the School of Duriyapraneeet:

Case Study of Master Suebsak Duriyapraneeet

ปีติกร เทียนจีน¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้เป็นการนำเสนอองค์ความรู้เรื่องกลวิธีการไล่นาเดอของบ้านดुरียประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดुरียประณีต โดยการรวบรวมข้อมูลเชิงสาร์ตละจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งการสัมภาษณ์ข้อมูลบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับครูสืบศักดิ์ ดुरียประณีต มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกลวิธีการไล่นาเดอของบ้านดुरียประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดुरียประณีต ในขั้นตอนต่าง ๆ ส่วนในบริบทกลวิธีการไล่นาเดอว่าด้วยเรื่อง ทำนั้ง การจับไม้ตีระนาดเอก การฝึกไล่นาเดอด้วยเพลงฉิ่งมุล่ง การฝึกไล่นาเดอด้วยเพลงเดี่ยว

ครูสืบศักดิ์ ดुरียประณีต ท่านเป็นผู้สืบทอดองค์ความรู้ของบ้านดुरียประณีตในปัจจุบัน ครูสืบศักดิ์ท่านได้รับการถ่ายทอดวิชาดนตรีไทยจากบรมครูชั้นครูในอดีต ได้แก่ 1) หม่อมหลวงสุรรัช สวัสดิกุล 2) ครูสุพจน์ โตสง่า 3) ครูบุญยงค์ เกตุคง 4) ครูสมชาย ดुरียประณีต 5) ครูสุชาติ คล้ายจินดา 6) ครูสอนวงฆ้อง ท่านถูกหล่อหลอมวิชาการดนตรีไทยจนทำให้ท่านมีความรู้ ความสามารถ ความแตกฉานทางดนตรีเป็นเลิศ ทั้งในด้านทฤษฎี และปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านมีองค์ความรู้ในด้านการฝึกตีระนาดเอกอย่างลึกซึ้ง เข้าใจถึงกระบวนการฝึกไล่นาเดอเป็นอย่างดี อนึ่ง ท่านยังคงสืบทอด และยึดถือปฏิบัติเรื่อยมา

คำสำคัญ: กลวิธี, การไล่นาเดอ, บ้านดुरียประณีต, ครูสืบศักดิ์ ดुरียประณีต

¹ วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ABSTRACT

This is a case study on the technical practice methods for Ranat ek by Khru Suebsak Duriyapaneet from the School of Duriyapaneet. This research aims to present the technical practice methods for Ranat ek of the School of Duriyapaneet through interviews and analysing related sources. Suebsak Duriyapaneet is currently successor of the School of Duriyapaneet, he was taught by many well-respected musicians: Surak Sawasdikul, Bunyong Ketkong, Somchai Duriyapaneet, Suchart Klaichinda, Son Wongkhong. These musicians have produced many great students under the School of Duriyapaneet, such as Suphot Tosanga, Tassanai Phinaphat and Chaiyut Tosanga.

From the knowledge and experiences gained, Suebsak Duriyapaneet has a deep understanding of the technical practice methods for Ranat ek that originated from the School of Duriyapaneet. These technical practice methods are important in practicing Ranat ek and the methods has been passed down for generations. The technical practice methods for Ranat ek by the School of Duriyapaneet are: 1) sitting cross-legged while playing; 2) holding the mallet as you would hold a pen; 3) practice the technical practice methods with Ching Mulong songs; and 4) practicing the methods with solo pieces written for the Ranat ek. Practicing the methods with solo pieces written for the Ranat ek can be intense and challenging, but it is also very important.

Keywords: Techniques, Technical Practice Methods for Ranat Ek, School of Duriyapaneet, Suebsak Duriyapaneet

บทนำ

กลวิธี [กนละ-] น. วิถีพลิกแพลง โดยอาศัยความรู้ความชำนาญ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542, น.73) กลวิธี หมายถึง การกระทำหรือวิธีการพลิกแพลงต่าง ๆ ที่บุคคลแต่ละบุคคลนำมาใช้ในการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และมีวิธีปฏิบัติตามหลักการขั้นตอนอย่างมีระบบ โดยจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการฝึกปฏิบัติ มีการลงมือกระทำซ้ำๆ อย่างเป็นระบบ บทความทางวิชาการเรื่องนี้

จะนำเสนอถึงกลวิธีการไล่ระนาดเอกของบ้านดुरียประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดुरียประณีต ซึ่งมีกลวิธีการฝึกหัดที่เป็นระเบียบแบบแผนของทางบ้านดुरียประณีตโดยเฉพาะ

การไล่ระนาดเอก เป็นคำศัพท์ที่นักดนตรีไทยคุ้นเคยกับคำนี้เป็นอย่างมาก และนิยมเรียกใช้สำหรับนักดนตรีไทยที่ฝึกตีระนาดเอก การไล่ระนาดเอกมีรูปแบบการฝึกต่าง ๆ เช่น การตีฉาก การตีสะบัด การตีสะเดาะ การตีขี้ หรือใช้บทเพลงต่าง ๆ มาเป็นแบบฝึกหัด อาทิ เพลงฉิ่งมุล่งชั้นเดียว เพลงทะเล 3 ชั้น หรือใช้เพลงเดี่ยวในการฝึกฝน ซึ่งกลวิธีการไล่ระนาดเอกในแต่ละสำนักนั้นจะมีวิธีที่แตกต่างกันออกไป แต่ที่สำคัญนั้นต่างมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญเหมือนกัน คือ การมุ่งพัฒนาทักษะการตีระนาดเอกให้ได้ผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพ

ก ล วิ ธี ก า ร ไ ล่ ร ะ น า ด เ อ ก ข อ ง บ้ า น ดุ รีย ป ร ะ เณื ต นั้ น

มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากบ้านดुरียประณีต ในอดีตจนถึงปัจจุบันนั้น สร้างนักระนาดเอกที่มีความสามารถและมีชื่อเสียงให้เป็นที่ประจักษ์ในสังคมดนตรีไทยอยู่เสมอ

“บ้านบางลำพูของเรา มีนักระนาดเอกที่เป็นนักระนาดสุดยอดฝีมือทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็น อา
ไก่อ (ครูสืบสุด ดุริยประณีต) พียงค์ (ครูบุญยงค์ เกตุคง) พี่ปัด (ครู
สุพจน์ โตสง่า) เจ้าตึก (ครูทัศนัย พิณพาทย์) ยิ่งเป็นอาไก่อนะ ไหวสุดยอด
ไม่ว่าใครก็ตีไม่ทันเค้าหรอก แกทุนเยอะ ไล่ระนาดจัดมาก คนนั้นจะเห็น
ระนาดเป็นขนมมะ เห็นระนาดที่ไรต้องวิ่งเข้าไป ”

(ธีรศักดิ์ ชุ่มชูศาสตร์, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2563)

บ้านดुरียประณีต หรือบ้านบางลำพู คือสำนักดนตรีไทยที่มีความยิ่งใหญ่ และเก่าแก่มากแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร มีการสืบทอดเชื้อสายนักดนตรีไทยที่ยาวนานมากกว่าหนึ่งร้อยปี โดยเริ่มจากผู้ก่อตั้ง หรือต้นสกุลของดุริยประณีตก็คือ ครูสุข และครูแถม ดุริยประณีต โดยครูสุข ท่านเคยรับราชการในกรมพิณพาทย์หลวงในรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 ท่านรับใช้ราชสำนักจนได้รับพระราชทานนามสกุลนามว่า “ดุริยประณีต”

“ประกาศพระราชทานนามสกุล พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนเรศวรวรฤทธิ์
เสนาบดี กระทรวงมรุธาธร ขอประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ได้ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ขนานนามสกุลพระราชทานแก่ผู้ที่ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอ
พระราชทานในครั้งที่ 29 มีรายชื่อดังต่อไปนี้ มีหัตถ์เล็กรวมพิณพาทย์ 2148
นายสุข กรมพิณพาทย์หลวง พระราชทานนามสกุลว่า ดุริยประณีต”

(ณรงค์ เขียนทองกุล, 2539, น.83)

ปัจจุบัน บ้านดุริยประณีต เป็นมูลนิธิดุริยประณีต เริ่มก่อตั้งโดยครูสุดจิตต์ อนันตกุล (ดุริยประณีต) ศิลปินแห่งชาติ

รูปที่ 1 สัญลักษณ์มูลนิธิดุริยประณีต (ที่มา: ชยันตี อนันตกุล, 25 พฤศจิกายน 2563)

ในปัจจุบันบ้านดุริยประณีตมีผู้สืบทอดด้านบริหารกิจการภายในบ้านคือ ครูชยันตี อนันตกุล (ประธานมูลนิธิดุริยประณีต) และผู้สืบทอดในด้านดนตรีไทยก็คือ ครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต (ชยันตี อนันตกุล, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2563) ครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต ท่านถูกหล่อหลอมวิชาการดนตรีไทยมาจากครูดนตรีชั้นครูหลากหลายท่านตั้งแต่เยาว์วัย ได้แก่ หม่อมหลวงสุรวัชร์ สวัสดิกุล ครูสุพจน์ โตสง่า ครูสมชาย ดุริยประณีต ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูสุชาติ คล้ายจินดา ครูสอน วงษ์ทอง จนทำให้ท่านมีความรู้ความสามารถทางดนตรีเป็นเลิศ มีความรอบรู้ทั้งในหลักทฤษฎี และปฏิบัติ อีกทั้งท่านยังได้รับการถ่ายทอดกลวิธีการไล่ระนาดเอกของบ้านดุริยประณีต ซึ่งถือเป็นเคล็ดลับเฉพาะทางสำนักที่มีความลึกซึ้ง ควรค่าแก่การศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง

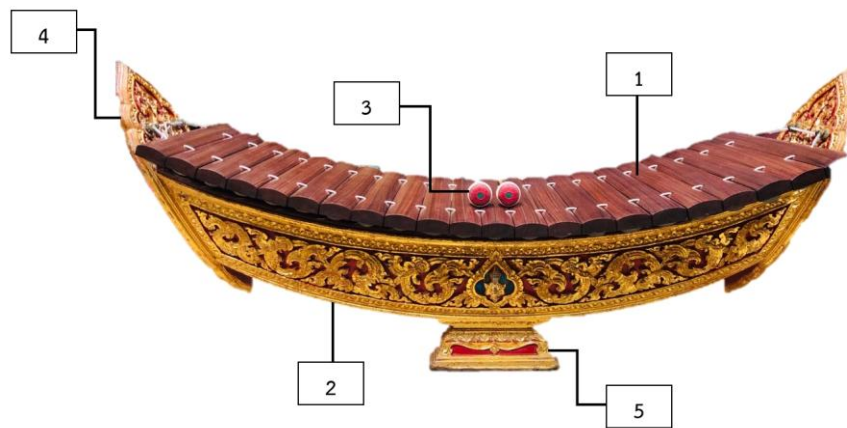

รูปที่ 2 ครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต (ที่มา: ปิตกร เทียนจีน, 3 พฤศจิกายน 2563)

ครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต เกิดเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2496 เป็นบุตรชายคนโตของครูสืบสุด ดุริยประณีต (ครูไ้) สดุดยอนักระนาดเอกในประวัติศาสตร์วงการดนตรีไทย ครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีตเริ่มเรียนดนตรีไทยจากหม่อมหลวงสุรรัช สุวสติกุล (หม่อมตู่) ผู้สืบทอดวิชาการดนตรีไทยในบ้านดุริยประณีตในสมัยนั้น โดยหม่อมหลวงสุรรัช สุวสติกุล ได้เริ่มต่อเพลงชุดโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น โหมโรงกลางวัน เพลงหน้าพาทย์ เพลงมอญ เพลงเรื่อง จนถึงเพลงเดี่ยวชั้นสูง และยังเรียนเพลงมอญ เพลงเกร็ดต่าง ๆ จากครูสมชาย ดุริยประณีต ต่อเดี่ยวระนาดเอกจาก ครูสุพจน์ โตสง่า ครูบุญยงค์ เกตุคง ต่อเดี่ยวระนาดทุ้มจากครูสุชาติ คล้ายจินดา ต่อเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงทยอยเดี่ยวจากครูสอน วงฆ้อง ครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต เคยรับราชการเป็นศิลปินที่กรมประชาสัมพันธ์ ปัจจุบันเกษียณอายุราชการ โดยตำแหน่งก่อนที่จะเกษียณอายุราชการคือ หัวหน้าวงดนตรีไทยวงกรมประชาสัมพันธ์ ปัจจุบัน ครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต เป็นหัวหน้าวงดนตรีไทยแห่งบ้านดุริยประณีต เป็นผู้สืบทอดคนสุดท้ายของบ้านดุริยประณีต คอยถ่ายทอดเพลงต่าง ๆ ให้กับลูกศิษย์ และเป็นผู้ปรับวงดนตรีไทยเพื่อการแสดงต่าง ๆ ของทางบ้านดุริยประณีต (สืบศักดิ์ ดุริยประณีต, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2563)

ลักษณะทางกายภาพของระนาดเอก

ระนาดเอกแบ่งองค์ประกอบออกเป็น 5 ส่วนหลัก ๆ คือ 1) ฆ้องระนาดเอก 2) รางระนาดเอก 3) ไม้ตีระนาดเอก 4) โขนระนาดเอก 5) แท้(ฐาน)ระนาดเอก

รูปที่ 3 ลักษณะทางกายภาพ และองค์ประกอบของระนาดเอก ระนาดเอกต้นแบบ: ระนาดเอกวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี (ที่มา: ปิติกร เทียนจีน, 3 พฤศจิกายน 2563)

ลำดับขั้นตอนกลวิธีการไล่นาดเอกของบ้านดริยประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดริยประณีต

กลวิธีในการไล่นาดเอกของบ้านดริยประณีต สิ่งที่สำคัญคือรูปแบบของการฝึกซ้อม ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันไปตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ลำดับขั้นที่ 1 การฝึกทำนองตีระนาดเอก

รูปที่ 4 การฝึกทำนองตีระนาดเอก: ทำนองขัดสมาธิสอดเท้าขวาได้รางระนาดเอก (ที่มา: ปิติกร เทียนจีน, 3 พฤศจิกายน 2563)

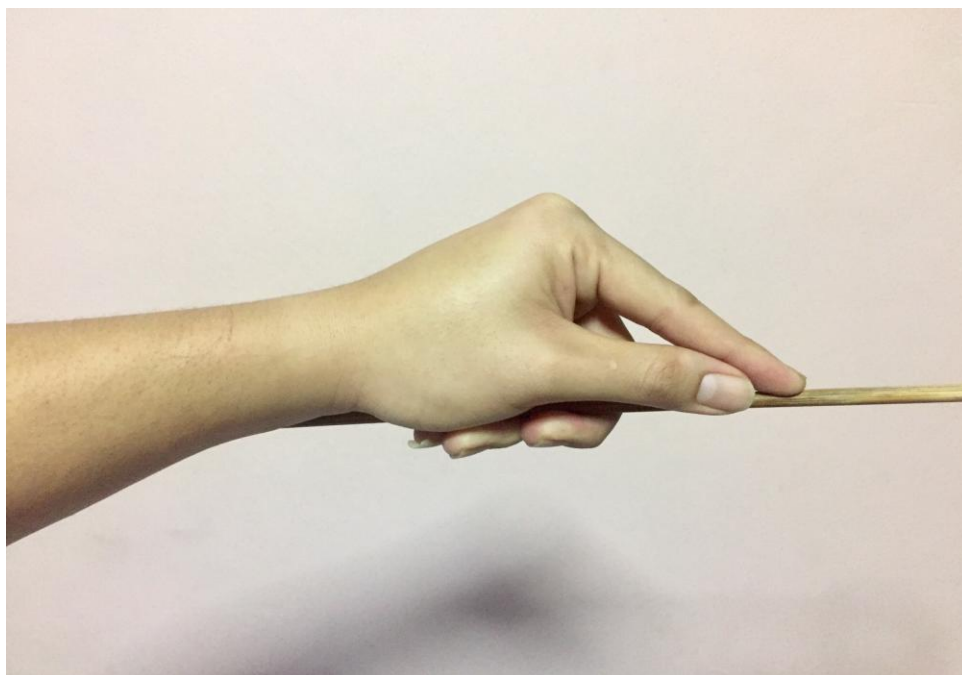

ทำนึ่งตีระนาดเอก จะเริ่มจากการให้หัดนั่งขัดสมาธิ แล้วสอดเท้าขวาเข้าไปใต้รางระนาดเอก โดยให้ลำตัวหันเข้าหาระนาดเอกในจุดกึ่งกลาง นั่งหน้าตรง หลังตรง แขนและศอกแนบชิดลำตัวในลักษณะท่าทางที่สบายเป็นธรรมชาติ ไม่กางศอกออกจากลำตัวมากเกินไป หัวไหล่และแขนต้องตั้งฉาก วางระดับสายตาให้อยู่ที่กึ่งกลางของระนาดเอก พร้อมกับจัดระเบียบร่างกายสรีระให้สง่าผ่าเผย สวยงาม ให้สมกับความเป็นนักระนาดเอกที่มีบุคลิกภาพของผู้นาวง

“ครูสืบศักดิ์ท่านไม่ได้กำหนดตายตัวหรอกนะว่าต้องนั่งท่าขัดสมาธิข้างไหน แต่ท่านจะบอกว่าควรใช้เท้าขวานำสอดไปที่ใต้รางระนาดเอกเพราะว่าหม่อมตู่ (หม่อมหลวงสุรศักดิ์ สุวดีกุล) ท่านก็ทำให้เห็น เป็นตัวอย่างแบบนั้น ครูสืบศักดิ์จึงมักจะบอกว่า ครูเค้าเคยทำกันอย่างไรเราก็ควรทำตามแบบนั้น แต่ตามจริงแล้วพอเราตีระนาดเอกไปนาน ๆ มันเกิดอาการเมื่อยมันก็ต้องมีสลับสับเปลี่ยนกันบ้าง สลับเท้าซ้ายนำสอดไปที่ใต้รางระนาดเอกก็ได้เหมือนกัน ครูท่านไม่ได้ว่าอะไรหรอก”

(ศุภันธุ์ นุตมากุล, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2563)

2. ลำดับขั้นที่ 2 การจับไม้ตีระนาดเอก

รูปที่ 5 การจับไม้ตีระนาดเอก: ท่าจับไม้ตีระนาดเอกแบบปากกา (ที่มา: ปิติกร เทียนจีน, 3 พฤศจิกายน 2563)

การจับไม้ตีระนาดเอกของบ้านดุริยประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต มีวิธีการฝึกจับไม้ตีแบบปากกา โดยให้จับในลักษณะคว่ำมือ ให้ปลายนิ้วทั้ง 5 สัมผัสกับไม้ตีระนาดเอกทุกนิ้ว โดยไม่กำแน่นหรือหลวมจนเกินไป ไม้ตีควรแนบกับข้อมือโดยขนานเป็นแนวเดียวกัน ในขณะที่ตีระนาดเอกควรคว่ำมือดี ไม่ควรหงายมือหรือตะแคงมือ เพื่อบุคลิกภาพที่สวยงาม และเพื่อการปลูกฝังจนเกิดเป็นนิสัย

“ครูท่านจะให้จับไม้ตีระนาดเอกแบบปากกา โดยไม่ให้กำไม้แน่นพอสมควร ให้คว่ำมือดี ถ้าหงายมือเมื่อไหร่ผมมักจะโดนเคาะมือเป็นประจำ ท่านจะค่อนข้างเข้มงวดแต่จริง ๆ แล้วบางทีก็มีแอบไปจับไม้ระนาดเอกแบบปากกาไก่อีกมีท่านก็ไม่ได้ว่าอะไรนะ แต่ขอให้คว่ำมือดีเป็นใช้ได้”

(วุฒิพงศ์ เถาลัดดา, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2563)

3. ลำดับขั้นที่ 3 การฝึกไล่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่ง

การไล่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่งเป็นวิธีการไล่ระนาดเอกที่เป็นสากล เท่าที่ผมทราบนะ มุล่งเป็นเพลงที่คนระนาดเอกทุกๆ คน ทุกๆ สำนักจะนำมาใช้ในการไล่ระนาดเอก แต่ก่อนที่จะมาไล่ระนาดเอกด้วยเพลงมุล่งนั้น คุณต้องมีพื้นฐานในการตีระนาดเอกที่ดีก่อน คือต้องตีระนาดให้ได้ตามเสียงที่ต้องการ ตีกลางผืนและสองมือที่ลงน้ำหนักลงไปก็ควรลงให้เท่ากัน จากประสบการณ์โดยตรงของผม หม่อมตู่ (หม่อมหลวงสุรักษ์ สุวัชกุล) จะให้เริ่มไล่ระนาดเอกจากเพลงฉิ่งมุล่ง 2 ชั้นมาก่อน โดยมีวิธีการไล่ในแนวปานกลาง ไม่ช้าหรือเร็วจนเกินไป ใช้กำลัง ครึ่ง ซ้อ ครึ่ง แขน พอแนวเริ่มเร็วขึ้นก็จะออกเพลงฉิ่งมุล่งชั้นเดียว แนวก็จะขยับขึ้นตามลำดับ และจะจบการไล่ระนาดเอกด้วยแนวที่เร็วจัด และตีจนมือตาย โดยในส่วนตรงนี้ใช้ข้อมือในการตี ข้อสำคัญที่สุดระหว่างกระบวนการไล่ฉิ่งมุล่งนั้น เสียงระนาดเอกห้ามขาด เสียงห้ามตก และห้ามหยุดตีไม่ว่าจะเป็นกรณีใดทั้งนั้น เมื่อถึงจุดที่เมื่อยมือมาก ๆ ต้องผืนตีต่อไปให้ได้ และนานที่สุด เท่าที่ขีดจำกัดของคนระนาดแต่ละคนมี โดยใช้วิธีการตีผ่อนมือ หรือวิธีการระบายข้อเข้ามาช่วย และคนระนาดเอกต้องมีความพยายามเป็นอย่างสูง และต้องฝึกกระบวนการไล่มุล่งนี้เป็นประจำทุกวัน พอทำทุกวัน มันจะเกิดความเคยชิน และกำลังก็จะอยู่ตัว ซึ่งการไล่มุล่งนั้น ทำให้ผมสามารถตีระนาดได้อึดขึ้นและไหวขึ้นโดยที่ผมไม่รู้ตัวเลย แต่ที่สำคัญเมื่อครั้งที่ผมโดนครูเข้มงวดมากก็คือ ห้ามขี้เกียจโดยเด็ดขาด

(สืบศักดิ์ ดุริยประณีต, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2563)

จากคำสัมภาษณ์ของครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต ที่ได้กล่าวถึงการฝึกไล่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่งแบบฉบับของบ้านดุริยประณีตนั้น ผู้เขียนสามารถวิเคราะห์และสรุปได้ว่า การฝึกไล่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่ง เป็นกลวิธีการไล่ระนาดเอกรูปแบบหนึ่งของบ้านดุริยประณีต ที่มีกระบวนการ

ที่ละเอียดละอ่อนตั้งแต่การเริ่มฝึกวิธีการนี้ สำนักบ้านดุริยประณีตจะมุ่งหวังถึงแนวในการไล่ระนาดเป็นสำคัญ กล่าวคือ ไม่ตั้งแนวซ้ำจนเกินไป มีการตั้งแนวเพลงในระดับปานกลาง (ใช้เพลงฉิ่งมุล่ง 2 ชั้น) จนถึงระดับที่เร็วที่สุด (ใช้เพลงฉิ่งมุล่งชั้นเดียว) เท่าที่ศักยภาพของคนระนาดในแต่ละคนมี สิ่งที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่งก็คือ เสียงระนาด ครูสืบทอดดุริยประณีตจะเน้นถึงเรื่องเสียงระนาดเอกเป็นสำคัญ เสียงระนาดต้องต่อเนื่อง ห้ามหยุดเด็ดขาดในขณะที่เข้าสู่กระบวนการการไล่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่ง เสียงระนาดเอกต้องดั่งสม่ำเสมอ จุดประสงค์ที่ผู้เขียนเล็งเห็นก็คือ กระบวนการฝึกไล่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่งของบ้านดุริยประณีต กรณีศึกษาครูสืบทอดดุริยประณีตนั้น เป็นกระบวนการสะสมกำลัง เปรียบเหมือนวิธีการสะสมทุนในการไล่ระนาดเอกของผู้ฝึก ยิ่งมีความพยายามมากเท่าไร ก็จะได้กำลังที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นคนระนาดเอกที่ฝึกในกระบวนการนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีความพยายาม ความอดทนสูงในการฝึก ต้องหมั่นฝึกฝนเป็นประจำทุกวัน เพื่อมุ่งไปสู่คนระนาดเอกที่มีพื้นฐานที่ดีให้ได้ และเพื่อมุ่งไปสู่กลวิธีการไล่ระนาดเอกของบ้านดุริยประณีต กรณีศึกษาครูสืบทอดดุริยประณีตในชั้นลำดับถัดไป

4. ลำดับขั้นที่ 4 การฝึกไล่ระนาดเอกด้วยเพลงเดียว

การฝึกไล่ระนาดเอกด้วยเพลงเดียวเป็นขั้นตอนไล่ระนาดเอกที่มีความเข้มข้นที่สุด และผมมีความเชื่อว่ามันเกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากการไล่ระนาดเอกด้วยเพลงเดียว มีความยาก และเพลงเดียวมีความครบถ้วนของกระบวนการตีระนาดเอก ต้องอาศัยถึงกำลังและทักษะความแม่นยำในการบรรเลง พอผ่านกระบวนการฝึกไล่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่งมาแล้วนั้น จะต่อเนื่องด้วยการฝึกไล่ระนาดเอกด้วยเพลงเดียว ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ทางสำนักบางลำพูสืบทอดกันมา แล้วผมก็มีประสบการณ์ในการเห็นครูรุ่นเก่า ๆ นั่งไล่เดี่ยวระนาดเอกกันมาทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นครูสุพจน์ โตสง่า ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูบุญยัง เกตุคง พวกท่านไล่เดี่ยวจนตีระนาดได้ไวเหมือนกันมาก ๆ เดี่ยวระนาดเอกทุกเดี่ยวสามารถนำมาฝึกไล่มือได้ทั้งหมด อย่างเช่น เพลงเดี่ยวพญาโคก เพลงเดี่ยวแขกมอญ แต่เพลงเดี่ยวที่จะเห็นผลมากที่สุดก็คือเพลงเดี่ยวกราวใน ที่มีความยาว และยาก ต้องใช้ทักษะขั้นสูงในการบรรเลง ต้องมีวินัยเป็นอย่างสูงในการฝึก เวลาฝึกนั้นต้องตั้งแนวให้ค่อนข้างกระชับ ห้ามตีตามอำเภอใจตัวเอง แนวเพลงต้องตั้งมือ ผมก็อธิบายไม่ได้หรอกว่ามันตั้งมืออย่างไร เอาเป็นว่ามันต้องเร็วกว่าแนวปกติหน่อย และทำแบบนี้ซ้ำ ๆ กันหลายรอบจนกว่าจะหมดแรง อย่างเช่นเวลาที่ผมคุมการไล่ระนาดเอกด้วยเพลงเดียวกับพวกลูกศิษย์ของผม ผมจะเป็นคนตีกลองสองหน้าเพื่อควบคุมจังหวะให้ และจะชี้แนะให้พวกเค้าตีกัน แต่ถ้าหากผมไม่ได้ อยู่ ด้วย ก็ จะ สั่ง ให้ กลับ ไป ฝึก กัน เอง โดยใครได้ก็เพลงเดี่ยว ต้องฝึกตีทุกเดี่ยว กำหนดว่าเดี่ยวหนึ่งควรตีอย่างต่ำวันละ 5 รอบ เพราะมันจะได้อะไรหลายอย่าง โดยที่ตัวพวกเขาไม่รู้ตัว เช่น พละกำลัง ความแม่นยำ และความอดทนที่เพิ่มมากขึ้น

ยังเป็นเดี่ยวกราวโนะ ถ้าตีได้วันละ 5 รอบเมื่อไหร่ ความไหวจะเกิดขึ้นด้วยไม่รู้ตัวเลย อย่างคุณพ่อผมครูไก่อีบสุด ดุริยประณีต พวกพี่ ๆ น้ำ ๆ ผมมักจะเล่าให้ฟังว่า ท่านไ่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่งนี้แหละ ทุกเช้าหลังจากนั้นท่านก็จะตั้งเดี่ยวระนาดพญาโคก เภา เดี่ยวระนาดกราวโน เภาเป็นประจำทุกวัน วันละหลาย ๆ รอบ ตั้งแต่เช้ามีด จนทำให้ท่านเป็นนักระนาดที่มีตีระนาดได้ไหวจัดมาก ๆ จนปัจจุบันนี้ท่านเสียไปตั้งนานแล้ว แต่ท่านก็ยังเป็นตำนานนักระนาดเอกที่ยังคงถูกกล่าวถึงอยู่เสมอในวงการดนตรีไทย (สืบศักดิ์ ดุริยประณีต, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2563)

จากการสัมภาษณ์ครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีตถึงขั้นตอนการฝึกไ่ระนาดเอกด้วยเพลงเดี่ยว ผู้เขียนสามารถวิเคราะห์และสรุปได้ว่า กลวิธีการไ่ระนาดเอกด้วยเพลงเดี่ยวของบ้านดุริยประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต ถือเป็นกลวิธีเคล็ดลับของทางสำนักบ้านดุริยประณีตที่ถูกสืบทอดกันมายาวนานจากรุ่นสู่รุ่นเป็นขั้นตอนในลำดับถัดมาของการไ่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่ง การไ่ระนาดเอกด้วยเพลงเดี่ยวมีความสำคัญมาก และถือเป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าในการฝึกไ่ระนาดเอกของบ้านดุริยประณีต เนื่องจากการเดี่ยวระนาดเอก เป็นกระบวนการที่ใช้ทักษะขั้นสูงในการฝึกบรรเลง ผู้ฝึกจะต้องผ่านการฝึกฝนมาอย่างเข้มข้นจนมีพื้นฐานที่ดีแล้ว ต้องมีวินัย มีความเพียรพยายามเป็นอย่างสูง และต้องฝึกอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ผู้ที่ฝึกไ่ระนาดเอกด้วยเพลงเดี่ยวควรตั้งเป้าหมายตามแนวทางที่ครูสืบศักดิ์ได้วางเอาไว้คือ ตั้งแนวบรรเลงเดี่ยวระนาดเอกให้เร็วกว่าแนวปกติที่ผู้ฝึกกระนาดเอกบรรเลงอยู่เป็นประจำ และต้องฝึกการตีเดี่ยวระนาดเอกในแต่ละเพลง 5 รอบเป็นอย่างต่ำ ยิ่งหากใครได้ฝึกไ่ระนาดเอกด้วยเพลงเดี่ยวกราวโนเป็นประจำแล้วนั้น จะเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากการเดี่ยวระนาดเอกเพลงกราวโนเป็นเพลงเดี่ยวระนาดเอกที่มีความยาว และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ทักษะขั้นสูงในการบรรเลง โดยจุดมุ่งหวังในการไ่ระนาดเอกด้วยเพลงเดี่ยวของบ้านดุริยประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต ก็คือ เสริมสร้างพลังกำลัง เพิ่มความอดทน เพิ่มทักษะในการบรรเลงขั้นสูง แต่สิ่งสำคัญที่สุดของผู้ฝึกไ่ระนาดเอกด้วยเพลงเดี่ยวต้องมีความเพียรพยายาม ความเอาใจใส่ กระบวนการฝึกในขั้นตอนนี้ จึงจะสัมฤทธิ์ผล

บทสรุป

บทความวิชาการเรื่องกลวิธีการไ่ระนาดเอกของบ้านดุริยประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอถึงความรู้ความเข้าใจกระบวนการไ่ระนาดเอกในขั้นต้น อันว่าด้วยเรื่อง ท่านั่ง การจับไม้ตีระนาดเอก และกลวิธีการไ่ระนาดเอกในแต่ละขั้นตอน เมื่อผู้เขียนได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ บุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจถึงกระบวนการไ่

ระนาดเอกของบ้านดุษฎีประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดุษฎีประณีตแล้วนั้น สามารถสรุปเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

ว่าด้วยเรื่องของทำนั่งตีระนาดเอก

ผู้บรรเลงต้องนั่งขัดสมาธิสอดเท้าขวานำขึ้นไปใต้รางระนาดเอก โดยให้ลำตัวหันเข้าหาระนาดเอกในจุดกึ่งกลาง นั่งหน้าตรง ตัวตรง และหลังตรง แขนและศอกให้อยู่ในแนวแนบลำตัว ไม่กางศอกออกจากลำตัวมากเกินไป และนั่งให้สบาย เป็นธรรมชาติที่สุด

ว่าด้วยเรื่องการจับไม้ตีระนาดเอก

วิธีการจับไม้ตีระนาดเอกของบ้านดุษฎีประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดุษฎีประณีต มีวิธีการจับไม้ตีระนาดเอกแบบปากกา

ว่าด้วยเรื่องของการฝึกไล่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่ง

1. กลวิธีการไล่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่งของบ้านดุษฎีประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดุษฎีประณีต เป็นกระบวนการฝึกไล่ระนาดเอกขั้นพื้นฐาน ใช้กำลังครึ่งข้อครึ่งแขนในการฝึกไล่ระนาดเอก โดยระหว่างที่ไล่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่งนั้น ต้องคำนึงถึงเสียงระนาดเอกเป็นสำคัญ กล่าวคือเสียงระนาดเอกต้องดังอย่างสม่ำเสมอ เสียงห้ามขาด และต้องห้ามหยุดตีอย่างเด็ดขาด ถ้ากระบวนการการไล่ระนาดเอกยังไม่ถึงขั้นหายสุด

2. แนวในตัวเพลงระหว่างการไล่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่งนั้นถูกแบ่งเป็นหลัก ๆ 2 แนว คือ 1) ในการเริ่มต้นใช้แนวเพลงที่ปานกลาง ไม่ช้าจนเกินไป (ใช้เพลงฉิ่งมุล่ง 2 ชั้น) 2) เมื่อแนวเพลงเริ่มเร็วขึ้น (ใช้เพลงฉิ่งมุล่งชั้นเดียว) จุดประสงค์ของขั้นตอนการฝึกไล่ระนาดเอกขั้นตอนนี้ คือ การสะสมกำลัง รู้จักความมีวินัย ความเพียรพยายาม และความอดทน เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาศักยภาพตนเองขั้นต่อไป

ว่าด้วยเรื่องของการฝึกไล่ระนาดเอกด้วยเพลงเดี่ยว

การฝึกไล่ระนาดเอกด้วยเพลงเดี่ยวของบ้านดุษฎีประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดุษฎีประณีต ถือเป็นกระบวนการเคล็ดลับที่ทางสำนักได้สืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น และเป็นขั้นตอนลำดับถัดมาจากการฝึกไล่ระนาดเอกด้วยเพลงฉิ่งมุล่ง มีการใช้เพลงเดี่ยวระนาดเอกเพลงต่าง ๆ ในการฝึก อาทิ เพลงเดี่ยวพญาโศก เพลงเดี่ยวแขกมอญ เพลงเดี่ยวกราวโน เป็นต้น เป็นขั้นตอนการฝึกที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากเพลงเดียวนั้นมีกระบวนการที่ต้องใช้ศักยภาพขั้นสูงในการบรรเลง โดยในขั้นตอนนี้ คำนึงถึงควมมีระเบียบวินัยในการฝึกฝนเป็นอย่างยิ่ง ต้องมีความพยายาม และความอดทน เป็นอย่างสูง

การฝึกไล่ระนาดเอกเดี่ยวเพลงเดี่ยวตามแนวทางของครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีตนั้น จึงมีความเข้มข้นเป็นอย่างมาก ต้องบรรเลงเดี่ยวระนาดเอกทุก ๆ เพลงที่ครูสืบศักดิ์ได้ต่อไว้ให้เป็นอย่างต่ำ เพลงละ 5 รอบต่อวัน ส่วนเดี่ยวระนาดที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงที่สุดก็คือ เดี่ยวกราวโน เพราะเป็นเดี่ยวระนาดเอกที่มีความยาว และใช้ทักษะขั้นสูงในการบรรเลง สิ่งที่สำคัญคือความเอาใจใส่ และความมีวินัยที่ผู้ฝึกควรพึงมีเพื่อการมุ่งพัฒนาตน และการมุ่งไปสู่ระนาดเอกที่มีคุณภาพให้ได้

ข้อเสนอแนะ

บทความฉบับนี้เป็นเพียงแนวทางกลวิธีการไล่ระนาดเอกของบ้านดุริยประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีตเท่านั้น อย่างไรก็ตามดนตรีไทยที่เป็นวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาติ อันต้องมีความเกี่ยวข้องว่าด้วยเรื่องของความรู้สึกถึงสุนทรียศาสตร์เป็นสำคัญ ในส่วนของกลวิธีการฝึกไล่ระนาดเอก ผู้เขียนเพียงได้รวบรวมแนวทางในการฝึกปฏิบัติไว้เท่านั้น หากผู้เขียนมีโอกาส หรือมีผู้สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าและพร้อมจะนำเสนอหลักการบรรเลงระนาดเอกขั้นสูงอันว่าด้วยเรื่อง “สุนทรียรสในการเดี่ยวระนาดเอกของสำนักบ้านดุริยประณีต” ผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะนำเสนอในรูปแบบงานวิชาการในโอกาสต่อไป ผู้เขียนเล็งเห็นถึงความสำคัญเป็นอย่างยิ่งว่าการเขียนบทความวิชาการ เรื่องกลวิธีการไล่ระนาดเอกของบ้านดุริยประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาดนตรีไทยในศาสตร์แห่งการฝึกไล่ระนาดเอกไม่มากนักน้อย อันจะส่งผลก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ พื้นฐานการบรรเลงระนาดเอกในขั้นสูงต่อไป

ขอกราบขอบพระคุณครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต ที่ช่วยคลายปัญหาที่ผู้เขียนเกิดข้อสงสัย ตลอดจนคอยให้ความรู้ ปลุกฝัง ทั้งการสืบทอดสรรพวิชา ระนาดเอกของสำนักบ้านดุริยประณีต เสมอมา และอีกทั้งยังมีส่วนในการชี้แนะแนวทางในการเขียนบทความวิชาการฉบับนี้จนสำเร็จ กราบขอบพระคุณ ครูธีรศักดิ์ ชุ่มชูศาสตร์ คุณชนันตี อนันตกุล ที่คอยให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลอันมีประโยชน์ต่อการเขียนบทความวิชาการฉบับนี้ ขอขอบคุณเพื่อนร่วมสำนักบ้านดุริยประณีต นายวุฒิพงศ์ เถาถัดดา และนายศุภันธุ์ นุตมากุล ที่เมตตาให้คำสัมภาษณ์กลวิธีการไล่ระนาดเอกของบ้านดุริยประณีต กรณีศึกษาครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต อนึ่ง หากประโยชน์ที่เกิดจากบทความวิชาการฉบับนี้ ผู้เขียนขออุทิศผลบุญอันเป็นกุศลแด่ครูเทพสังคีตาจารย์ทุกองค์ ครูสุข ดุริยประณีต หม่อมหลวงสุรภัสร์ สวัสดิกุล ครูสมชาย ดุริยประณีต ครูสุตจิตต์ ดุริยประณีต ตลอดจนครูอาจารย์ทางดนตรีไทยทุกท่าน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการฉบับนี้ แม้ท่านผู้อ่านก็เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

ณรงค์ เขียนทองกุล. (2539). **กรณีศึกษาบ้านบางลำภู**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
วัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชยันตี อนันตกุล. ประธานมูลนิธิดุริยประณีต. (25 พฤศจิกายน 2563). *สัมภาษณ์*.

ธีรศักดิ์ ชุ่มชูศาสตร์. ครูอาวุโสมูลนิธิดุริยประณีต. (25 พฤศจิกายน 2563). *สัมภาษณ์*.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ .

วุฒิพงศ์ เถาลัดดา. พนักงานวิเคราะห์ ธนาคารกรุงเทพ. (27 พฤศจิกายน 2563). *สัมภาษณ์*.

ศุภันธุ์ นุตมากุล. อาจารย์ประจำ ภาควิชาดุริยางคศิลป์ สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ตำแหน่งอาจารย์. (27 พฤศจิกายน 2563).
สัมภาษณ์.

สืบศักดิ์ ดุริยประณีต. ข้าราชการบำนาญ กรมประชาสัมพันธ์. (20 พฤศจิกายน 2563). *สัมภาษณ์*.